

## MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 31/2010 vp

**Valtioneuvoston luonnonvaraselonteko eduskunnalle: Älykäs ja vastuullinen luonnonvaratalous**

*Talousvaliokunnalle*

### JOHDANTO

#### *Vireilletulo*

Eduskunta on 8 päivänä joulukuuta 2010 lähettäessään valtioneuvoston luonnonvaraselonteon eduskunnalle: Älykäs ja vastuullinen luonnonvaratalous (VNS 11/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi talousvaliokuntaan samalla määrännyt, että maa- ja metsätalousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto talousvaliokunnalle.

#### *Asiantuntijat*

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- metsäneuvos Marja Kokkonen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Hanna Hämäläinen, työ- ja elinkeinoministeriö

- yksikönpäällikkö Kimmo Silvo, Suomen ympäristökeskus
- tutkija Eero Mikkola, Metsäntutkimuslaitos
- ympäristötutkimuksen johtaja Jyrki Aakkula, MTT-Jokioinen
- johtaja Juha Ruippo, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- energia- ja ilmastopäällikkö Ahti Fagerblom, Metsäteollisuus ry
- toiminnanjohtaja Eero Yrjö-Koskinen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Helsingin yliopisto
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC.

### VALIOKUNNAN KANNANOTOT

#### *Perustelut*

##### *Yleistä*

Valiokunta on tarkastellut valtioneuvoston selontekoa toimialaansa kuuluvalta osin eli lähinnä biotalouden näkökulmasta.

Valiokunta toteaa selonteon mukaisesti, että biotalous on uusiutuvien luonnonvarojen kestävä hoitoa ja käyttöä sekä niistä valmistettujen

tuotteiden ja palveluiden tuotantoa. Suomella on hyvät mahdollisuudet edistää kestävää kehitystä ja samalla luoda biotalouden avulla uutta hyvinvointia. Maassamme saatavilla oleva biomassa voidaan ohjata moniin jalostaviin käyttöihin. Myös teollisessa tuotannossa käytetyt, mm. entsyymeihin ja bakteereihin pohjautuvat biologiset prosessit ovat osa biotaloutta. Koska biotalouden tuotteet ovat bioperäisiä, ne ovat myös

biohajoavia, eli niitä määrittelee uusiutuvuus elinkaaren alussa ja lopussa. Biotalous tavoitekuudessa kaikki tuotannon sivuvirrat joko hyödynnetään tai ne palaavat osaksi luonnon kiertoja. Biotalous on siten teollisen tuotannon ja luonnon kiertojen yhteen rakentamista.

Biotalouteen tyypillisesti mielletäviä toimialoja ovat mm. maatalous, metsätalous, kalatalous, elintarvikkeiden tuotanto, kemian teollisuus ja biopolttoaineet. Selontekoon viitaten valiokunta korostaa sitä, että biotaloudessa biomassoja, niiden hyödyntämistä ja markkinoita sekä näihin liittyviä palveluita tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti. Biotalouteen pohjaavien ratkaisujen merkitys ilmastonmuutokseen ja luonnonvarojen käytön kestävyysliittyy haasteiden ratkaisemisessa tulee olemaan keskeinen. Biotalous pyrkii löytämään uusia ratkaisumalleja, jotka vähentävät riippuvuutta fossiilisesta energiasta, ehkäisevät ekosysteemien köyhtymistä sekä edistävät talouskehitystä ja luovat uusia työpaikkoja.

Hajautetuilla tuotantomalleilla on biotaloudessa suuri merkitys. Ne vähentävät luonnonvarojen kuljetuksen tarvetta, mahdollistavat joustavasti eri raaka-aineiden käytön, tehostavat ainekiertoa, vahvistavat aluetaloutta ja parantavat huoltovarmuutta. Valiokunta korostaa selonteon mukaisesti sitä, että hajautetun biotalouden kehittämisen pullonkauloja ovat mm. keskittämistä suosivat tuotannon ja kaupan rakenteet, kankeat viranomaiskäytännöt sekä alan toimijoiden asenteet, sisäänpäin kääntyminen ja siiloutuminen.

Valiokunta toteaa, että selonteko tarjoaa viitekehityksen, jonka avulla luonnonvaroihin liittyviä kysymyksiä voidaan tarkastella yhtenä kokonaisuutena ja suunnitella luonnonvarojen strategisia tavoitteita lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Tämä on tarpeellinen avaus pohdittaessa sitä, miten selonteon tavoitteet käytännössä voidaan jatkossa pyrkiä toteuttamaan. Selonteon lähestymistapa pitää sisällään myös monia tervetulleita avauksia politiikanteolle, kuten pitkäjänteisyyden korostamisen, pitkän- ja lyhyen aikavälin tavoitteiden synkronoinnin ja asteittaisen pyrkimyksen merkittävään rakenteiden muutokseen.

Valiokunta pitää hyvänä myös sitä, että selonteon lähestymistavassa korostuu voimakkaasti poikkisektorialisuus ja tarvittava toimien koordinatio eri hallinnonalojen kanssa.

#### *Metsätalouden biotalouden biotalouspotentiaali*

Valiokunta toteaa, että biotalouteen tyypillisesti mielletäviä toimialoja ovat edellä todetun mukaisesti mm. metsätalous ja biopolttoaineet. Suomen puuston vuotuinen kasvu on noin 100 miljoonaa m<sup>3</sup>. Puun käyttöä on mahdollista lisätä huomattavasti, sillä metsävarat lisääntyvät jatkuvasti ja viime vuosina metsien ainespuun hakkuut ovat olleet vain noin 75 prosenttia kestävästä hakkuumahdollisuuksista.

Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että vaikka maamme puuvaroja hyödynnetään vaillinaisesti, siitä huolimatta vuotuinen raaka-puun tuonti maahamme on eräinä vuosina ylittänyt jopa 20 miljoonaa m<sup>3</sup>. Viime vuonna hakkuut olivat noin 52 miljoonaa m<sup>3</sup> ja puuta tuotiin yli 12 miljoonaa m<sup>3</sup>.

Valiokunta katsoo, että puuta, luonnontuotteita ja metsien aineettomia arvoja tulee hyödyntää nykyistä huomattavasti enemmän ja monipuolisemmin. Erityisiä kasvualoja ovat puutuoteala, bioenergian tuottaminen, maaseutumatkailu samoin kuin luonnontuotteiden hyödyntäminen. Myös luonnon monimuotoisuuden vaalimisen, virkistysarvokaupan ja jopa hiilinielukaupan tai vuokrausten kautta metsien hyödyntäminen on mahdollisuus lisätä. Selonteko onkin monipuolistuvan puunkäytön mahdollisuuksia tarkasteltaessa liian varovainen. Valiokunta pitää tärkeänä, että maamme tärkeimmän luonnonvaran eli puun suomien mahdollisuuksien tuodaan selonteossa esiteltyä voimakkaammin esille.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että valtioneuvoston periaatepäätöksessä Kansallinen metsäohjelma 2015:stä (27.3.2008) ohjelman toiminta-ajatuksiksi on kirjattu lisää hyvinvointia monimuotoisista metsistä. Vision mukaan Suomi on vuonna 2015 kestävä metsätalouden ja osaamisen edelläkävijä, jossa osaaminen on jalostunut uusiksi tuotteiksi ja palveluiksi, kotimaisen puun käyttö on lisääntynyt mer-

kittävästi ja metsäluonnon monimuotoisuus vahvistunut.

Valiokunta on mm. lausunnossaan valtioneuvoston selonteosta pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiasta (MmVL 7/2009 vp — VNS 6/2008 vp) ja lausunnossaan valtioneuvoston maaseutupoliittisesta selonteosta (MmVM 4/2010 vp — VNS 5/2009 vp) laajasti käsitellyt maamme metsätalouden ja energiatuotannon kehittämiseen liittyviä kysymyksiä.

Valiokunta toteaa, että metsäteollisuus on tänä päivänä johtava puun ja biomassan hyödyntäjä, joka valmistaa tuotantonsa ohella bioenergiaa, biopolttoaineita ja tulevaisuuden biojalostamoissa myös monia biokemikaaleja. Metsäteollisuuden rakennemuutoksen ja talouskriisin yhteisvaikutuksesta massa- ja paperiteollisuuden puunkäyttö on kuitenkin laskenut metsäohjelman laatimisajan optimististen tavoitteiden vastaisesti. Toisaalta metsäteollisuus tulee voimakkaasta rakennemuutoksestaan huolimatta olemaan edelleen niin koko Suomen talouden kuin maamme alueellistenkin talouksien kannalta keskeinen toimiala, jonka merkitystä toimeentulon lähteenä mikään muu toimiala ei voi korvata. Metsäteollisuuden tavoitteena on kaksinkertaistaa alan tuotteiden ja palveluiden arvo vuoteen 2030 mennessä.

Myös rakentaminen on puun käytön lisäämisen avainalue. Se muodostaa erittäin suuren mahdollisuuden maaseudun elinkeinoelämän kehittämiseksi, työpaikkojen luomiselle ja myös kulttuurimaiseman ylläpitämiselle. Puurakentamisen kehittäminen vaatii kuitenkin pitkäkestoisia tutkimus- ja tuotekehitystyötä sekä koerakennushankkeita. Tärkeää on kehittää puurakentamiseen yhtenäisiä tuotestandardeja, jotka mahdollistavat suurempia tuotantosarjoja. Erityisen tärkeää on edistää puun käyttöä kerrostalojen rakentamisessa. Runsaiden ja laadukkaiden metsävarojen sekä kehittyneen rakennusteknologian vuoksi maallamme on hyvät valmiudet kehittää jatkossa ns. tuotteistavaa puurakentamista myös vientiä silmällä pitäen.

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota siihen, että jos puun käyttöä rakennusmateriaalina lisätään nykyisestä tasosta muiden

ympäristöä enemmän kuormittavien materiaalien kustannuksella, saavutetaan rakennussektorilla huomattava energiansäästö. Puun korvatesa joko betonisia tai teräksisiä rakenteita on tarvittava energiamäärä yleensä kolme neljäsosaa pienempi.

Kansallisen ilmasto- ja energiastrategian tavoitteena on nostaa metsähakkeen vuotuinen käyttö 12 miljoonaan kuutiometriin vuoteen 2020 mennessä. Uusiutuvan energian tuottaminen hajautetusti paikallisiin energialähteisiin perustuvana antaa myös laajoja mahdollisuuksia yrittäjyydelle ja tukee maaseudun elinvoimaa. Valiokunta toteaa, että uusiutuva puu on fossiiliin polttoaineisiin verrattuna ylivoimainen vaihtoehto, kun samalla huolehditaan metsävarojen kasvusta. Fossiiliset hiilivarastot ovat kertakäyttöisiä ja niiden poltosta vapautuu ilmakehään hiilidioksidia, jonka lämmitysvaikutus kestää lähes ikuisesti. Metsämme pysyvät hiilinieluna, vaikka metsäenergian ja puun käyttö kasvaisi merkittävästi. Suomen puuvarat ovat pitkään olleet voimakkaassa kasvussa, ja siksi puustoon sitoutuu vuosittain enemmän hiiltä kuin siitä poistuu.

Bioenergian osalta suurimmat lisäysmahdollisuudet sisältyvät puupolttoaineisiin. Puun poltto ei kasvihuonekaasutaselaskelmissa tuota kasvihuonekaasupäästöjä, koska laskentateknisesti tämä vaikutus huomioidaan jo puustopääoman muutosta laskettaessa. Energiastrategiassa asetettiin tavoitteeksi metsähakkeen käytön lisääminen energian tuotannossa ja raaka-aineena teollisuudessa vuoden 2006 noin 3,6 miljoonasta kiintokuutiometristä runsaaseen 12 miljoonaan kiintokuutiometriin vuoteen 2020 mennessä. Metsähakkeella tarkoitetaan oksa- ja latvusmassasta, pienpuusta, kannoista ja juurakoista valmistettua haketta. Metsien hoidon ja metsätalouden kestävyys kannalta puun energiakäyttöä voidaan lisätä tuntuvasti nykytilanteeseen verrattuna. Valiokunta toteaa myös, että metsänkasvatuksessa energiapuun kasvatusta voidaan nykyisin ottaa osana kasvatusketjua huomioon ainespuun saatavuudesta tinkimättä.

Tutkimuksissa esitettyjen arvioiden mukaan metsäenergian teknis-taloudellinen potentiaali

on maksimissaan noin 15 miljoonaa kiintokuutiota vuodessa. Viime vuonna energiapuuta korjattiin arviolta 6 miljoonaa m<sup>3</sup>. Tästä noin seitsemän miljoonaa kuutiota on latvuksia ja oksia sekä saman verran ensiharvennuspuuta. Kannot muodostavat loput potentiaalista. Valiokunta toteaa, että metsien ensiharvennus- ja uudistamistoimien oikea-aikainen toteuttaminen edistää myös energiastrategian tavoitteiden saavuttamista. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että julkiset toimijat ovat avainasemassa paikallisen hajautetun energiantuotannon edistämisesä. Metsäenergian laajamittainen hyödyntäminen edellyttää erityisesti korjuulogiikan kehittämistä. Laajempi metsien hyödyntäminen energiantuotantoon edellyttää myös tutkimus- ja kehittämisrahoituksen suuntaamista uusia tavoitteita tukevasti.

Valiokunta pitää tärkeänä, että metsien hyödyntäminen laajenee myös luonnon-, ympäristön- ja maisemanhoidon aloilla. Metsien hyödyntämisen tulee monipuolistua ja laajentua perinteisestä puun hyödyntämisestä myös luonnon- ja maisemanhoidon asiakaslähtöiseen palvelutarjontaan. Myös metsän monimuotoista käyttöä matkailussa ja metsäluonnonvarojen, kuten marjojen, sienten ja riistan, hyödyntämisestä tulee lisätä. Uusina mahdollisuuksina ovat lisäksi nousemassa mm. metsien terveysvaikutukset, luonnontuotteet ja korvaukset hiilensidonnasta.

Valiokunta toteaa, että kustannustehokas puunhankinta sekä perinteiseen jalostukseen että energiakäyttöön edellyttää teknisen infrastruktuurin kehittämistä. Tarvitaan mm. parempia, ympärivuotisia liikenneyhteyksiä. Keskeistä on alemman tieverkoston, niin yksityisteiden kuin maanteidenkin, tason nostaminen ja kuljetuksia haittaavien puutteiden poistaminen koko tieverkolta. Teollisuuden ainespuun käytön keskittyminen nykyistä harvempiin tuotantolaitoksiin kasvattaa puuraaka-aineen kuljetusetäisyyksiä. Tämä luo hyvät mahdollisuudet rautatie- ja vesitiekuljetusten lisäämiselle. Rautatiekuljetusten lisääminen edellyttää kuitenkin koko nykyisen rataverkon säilyttämistä ja perusparantamista raskaiden kuljetusten vaatimalle tasolle. Tehok-

kaan puunhankinnan toimivuuden ja tuottavuuden kannalta maaseudun langattomien tietoliikenneyhteyksien kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää.

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta pitää metsätalouden osalta ilmeisenä, että nykyiset puubiomassavaramme ovat täyskäytössä 10–20 vuoden kuluessa. Biotalous raaka-aineen saannin turvaamiseksi tulee käynnistää biomassatuotannon tehostamisohjelma, joka käsittää biomassan aktiiviset tuotantomenetelmät metsänomistajien tarpeet huomioiden (esim. nopeatuottoinen ja voimakkaaseen metsänkäsittelyyn perustuva energiantuotanto ja korkea nettohiilensidonta). Ohjelman tulee kattaa koko tuotantoketju biomassan tuotannosta (mm. jalostus hyödyntäen biotekniikkaa, uudet puulajit, koneellistaminen) korjuumenetelmiin ja logistiikkaan. Sen tulee huomioida myös maankäyttöön, biodiversiteettiin ja suojeluun liittyvät haasteet. Kehitystyön lähtökohtana tulee olla lopputuotteen biomassalle asettamat laatu/ominaisuus- ja puustamaksukykyvaatimukset.

#### *Maa- ja elintarviketalouden biotalouspotentiaali*

Biomassoja, niiden hyödyntämistä ja markkinoita sekä niihin liittyviä palveluja tarkastellaan selonteossa aikaisempaa kokonaisvaltaisemmalla tavalla. Valiokunta toteaa, että maa- ja elintarviketalous on merkittävä uusiutuvan biomassavaran tuottaja. Maataloudessa biotalouden kehittyminen voi merkitä siirtymistä ns. ruokajärjestelmäajattelusta lähestymistapaan, jossa maatalous ja ruoan tuotanto nähdään osana laajempia biomassaperustaisia kestävä tuotannon ja kulutuksen järjestelmiä. Valiokunta on mietinnössään valtioneuvoston selonteosta ruokapolitiikasta (MmVM 25/2010 vp — VNS 6/2010 vp) ottanut laajasti kantaa maamme ruokasektorin kehittämiseen.

Valiokunta toteaa, että luonnonvaraselonteossa ei vielä riittävästi oteta huomioon maa- ja elintarviketalouden suurta biotalouspotentiaalia. Suuren biomassapotentiaalin tehokkaamassa hyödyntämisessä on mahdollisuuksia nykyistä monipuolisempaan jatkojalostukseen ja

monenlaisiin tuotteisiin sekä täysin uudenlaisiin liiketoimintakonsepteihin. Suurin ongelma tällä hetkellä on se, että monipuolisen biomassavarrannon hyödyntäminen vaatii uudenlaisia ja osin kehitysvaiheessa olevia prosessointitapoja, mikä puolestaan nostaa alkuvaiheessa tuotantokustannuksia.

Selonteossa käsiteltyjen luonnonvarojen ulkopuolelle on jätetty maa, joka on keskeisin luonnonvara ruoantuotannossa. Valiokunta korostaa, että tulevaisuuden pellonkäytön tarkastelun lähtökohtana on suomalaisen ruoantuotannon kotimaisen raaka-aineen saannin ja huoltovarmuuden varmistaminen. Viljelysmaan laadusta ja sen kasvukunnosta on huolehdittava ja sille on annettava sen ansaitsema arvo. Tärkeätä on myös se, että nuorten viljelijöiden asemasta huolehditaan ja tarjotaan monipuolisia tuotantomahdollisuuksia maanviljelyn jatkuvuuden turvaamiseksi. Suomen peltoala on noin 2,3 miljoonaa hehtaaria, mistä tarvitaan ruokaomavaraisuuden turvaamiseen sekä elintarvike- ja rehu-teollisuuden tarpeisiin noin 1,8 milj. hehtaaria. Täten noin 500 000 hehtaaria voidaan jatkossa hyödyntää esimerkiksi integroituun ja monipuoliseen ruoan, rehun, energian, valkuais- ja öljykasvien, biopolttoaineiden ja biomateriaalien tuotantoon. Valiokunta korostaa, että peltoalan hyödyntäminen perinteisessä tuotannossa sekä bioenergian tuotannon lisääminen ovat sovitettavissa yhteen, kuten valiokunta on lausunnossaan pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiasta todennut.

Valiokunta toteaa, että nykyiselle elintarviketuotannolle on ominaista, että varsin pieni osa tuotetusta biomassasta päätyy kuluttajalle asti hyödynnettäväksi. Tämä merkitsee sitä, että erilaisten biomassojen sivuvirtojen määrä on hyvin suuri. Onkin tärkeätä, että valmistuksessa, kuljetuksessa, kaupassa ja kuluttajan pöydässä tapahtuva elintarvikkeiden hävikki minimoidaan mahdollisimman suljetuilla kierroilla, hyödyntämällä tuotteet tarkoin ja kehittämällä energiaa säästäviä prosesseja.

Maa- ja elintarviketuotannon biomassat syntyvät alueellisesti ympäri maata, joten logistiikka asettaa omat haasteensa kannattaville proses-

seille. Onkin luotava paikallisia yrityskeskitty-miä, joissa yritykset hyötyvät toistensa läheisyydestä saman ketjun eri vaiheen toimijoina. Biomassan ainekierto mahdollistaa paitsi ympäristöystävällisen tuotannon ja energian säästön, myös uudenlaisia liiketoimintamahdollisuuksia, jotka perustuvat verkottuneeseen talouteen ja lisäarvon muodostumiseen kestäväen tuotannon kautta.

Tiukentuvat säädökset energian ja raaka-aineiden käytön tehostamiseksi tuottavat erilaisia ohjauskeinoja nykytilanteen kehittämiseksi, kuten esimerkiksi energian käyttöön liittyvät EU-säädökset, kulutusverot ja kierrätysmaksut. Verkottuneen talouden kautta maa- ja elintarviketuotanto voidaan liittää muun materiaaleja prosessoivan teollisuuden yhteyteen. Valiokunta katsoo, että biomassasta saatuja yhdisteitä tulee jatkossa hyödyntää jatkojalostuksen lähtöaineina myös sellaisilla teollisuuden aloilla, jotka perinteisesti käyttävät pääasiassa kemianteollisuuden tuotteita raaka-aineinaan.

Valiokunta pitää epäkohtana tällä hetkellä sitä, että EU-tasolla maatalouden sivutuotteiden tulkinta jätteeksi vaikeuttaa näiden sivutuotteiden uusiokäyttöä tarpeettomasti. Esimerkiksi karjanlannan luokittelu jätteeksi estää sen tuoteistamista. Valiokunta toteaa, että lanta ei ole jätettä, vaan sivutuote, jota tulee jatkossa hyödyntää kaupallisesti. Biohajoavien jätteiden hyödyntäminen energiaksi on usein tehokkainta biokaasuteknologian avulla. Tällöin jätemateriaalista tuotetaan liikennepolttoainetta tai sähköä ja lämpöä ja sivutuotteena orgaanista lannoitevalmistetta, joka korvaa fossiilisia panoksia.

Jätemateriaalien hyödyntäminen kaksinkertaistaa edullisen ilmastovaikutuksen: liikennepolttoaine korvaa fossiilista polttoainetta materiaalilla, joka luontaisesti hajotessaan tuottaisi kasvihuonekaasupäästön, jos sitä ei hyödynnettä. Puhtaasti energiatuotantoa painottavassa arvioinnissa sivujakeisiin perustuva biokaasun tuotanto on perusteetta jäämässä muiden uusiutuvien energialähteiden varjoon. Valiokunta korostaa, että kaasumaiset polttoaineet tulee nostaa kansallisesti nestemäisten polttoaineiden rin-

nalle. Suljetusta kierrosta voidaan puhua silloin, kun luonnonvaroja käytetään energian tai materiaalien tuotantoon siten, että tuotannosta ei synny nettona kasvihuonekaasupäästöjä eikä jätettä. Suljetun kierron periaatetta noudattamalla voidaan ehkäistä ilmastomuutosta. Pienimuotoisissa, paikallisissa olosuhteissa ja biotalouden prosesseissa päästään lähimmäksi suljetun kierron systeemejä, jotka tarvitsevat vain vähän panoksia systeemin ulkopuolelta. Valiokunta korostaa, että hyvä esimerkki tällaisesta on bioenergian lähituotanto yhdistettynä ravinteiden talteenottoon.

### *Uusiutuva energia*

Suomi on sitoutunut EU:n ilmastotavoitteissa nostamaan uusiutuvan energian osuuden nykyisestä 28 prosentista 38 prosenttiin. Ainoastaan maaseudun bioenergiälähteiden nykyistä tehokkaammalla hyödyntämisellä voidaan asetettu tavoite saavuttaa. Edellä on todettu, että hajautettu tuotantomalli mahdollistaa paikallisten resurssien jalostamisen kestävästi ja lähellä loppukäyttöä. Hajautettu tuotanto vähentää luonnonvarojen kuljetuksen tarvetta sekä mahdollistaa joustavasti eri raaka-aineiden käytön, tehostaa aineiden kierrätystä, vahvistaa aluetaloutta ja parantaa huoltovarmuutta. Biomassapohjaisten tuotteiden kysynnän kasvu sekä uudet tavat hyödyntää materiaali-, sivutuote- ja jätevirtoja edellyttävät yritysten ja maatilojen yhteisten toimintaketjujen kehittämistä.

Hajauttaminen parantaa sähköntuotannon omavaraisuutta ja luotettavuutta, luo työpaikkoja sekä antaa kansalaisille konkreettisen mahdollisuuden osallistua ilmastotalkoisiin ja oman sähköenergian tuottamiseen. Etenkin kriisiaikoina tällä on huomattavaa merkitystä huoltovarmuudelle koko yhteiskunnankin kannalta. Valiokunta pitääkin tärkeänä maaseudun bioenergia-osaamisen systemaattista kehittämistä sekä alan yritysten verkostoitumista. Liiketoiminnallisesti kannattavat biolaitokset ovat sellaisia, jotka korkean lisäarvon tuotteiden tuottamisen lisäksi ratkaisevat jonkin alueensa jätehuolto-ongelman sekä tuottavat energiaa lähialueelleen. Kuljetettaessa uusiutuvan energian raaka-aineet lä-

hialueelta välttyään kalliilta ja päästöjä aiheuttavilta pitkiltä kuljetuksilta.

Selonteossa kiinnitetään asinmukaisesti huomiota tarpeeseen keventää ja parantaa uusiutuvan energian tuottamiseen ja käyttöön liittyvää sääntelyä. Mahdollisuuksien hyödyntämiseksi tarvitaan hallinnon sektorirajat ylittävää ja pitkäjänteistä luonnonvarapolitiikkaa. Hajautetun biotalouden kehittämisen pullonkauloja ovat mm. epätarkoituksenmukainen lainsäädäntö, keskittämistä suosivat tuotanto ja kankeat viranomaiskäytännöt. Valiokunta pitää keskeisenä jatkossa eri ministeriöiden ja viranomaisten yhdensuuntaisia päätöksiä, jotka liittyvät lupakäytäntöjen yksinkertaistamiseen, vaikutusarviointeihin sekä kaavoitukseen liittyvien hallinnollisten esteiden poistamiseen. Ympäristöohjausta tulee kehittää kokonaisuutena siten, että ohjaus takaa ympäristönsuojelun korkean tason ja aiheuttaa silti mahdollisimman vähän hallinnollista taakkaa luonnonvaroja hyödyntäville yrityksille.

Huoltovarmuuden näkökulmasta erilaiset ulkopuolisista panoksista mahdollisimman riippumattomat lähituotannon mallit ovat tärkeitä.

### *Ekosysteemipalvelut*

Ihmisten ja yhteiskunnan odotukset luovat arvoja luonnolle ja luonnonvaroilta. Valiokunta katsoo, että luonnonvaraselonteossa tuodaan kattavasti esille ekosysteemipalvelut ja niiden merkityksen kasvu ihmisten hyvinvoinnille. Samalla kun luonnon toimintojen turvaamisesta huolehditaan luonnonvarojen hyödyntämisen edellytyksenä, luo ekosysteemipalvelujen kasvava kysyntä myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia maaseudulle.

Luonnon aineettomien arvojen merkitys tulee jatkossa todennäköisesti lisääntymään (virkistys, matkailu, elämykset, hiljaisuus, terveysvaikutteisuus jne.). Maanomistajat, viljelijät ja maaseudun yrittäjät ovat osa sitä ketjua, joka pitää yllä tätä luonnonprosessikoneistoa. Toimintamalleja on kehitetty ja kehitetään edelleen esimerkiksi virkistysarvojen ja elämysoikeuksien kauppaan, luonnonarvokauppaan ja ekosysteemipalveluiden ylläpitoon. Suomessa on jo toimi-

va vapaaehtoinen järjestelmä luonnonarvokaupasta, jota sovelletaan METSO-toimintaohjelmassa. METSO-ohjelman avulla omistaja voi saada tuloja metsäluonnon suojelusta ja hoidosta. Ohjelma tarjoaa vaihtoehtoja, joista metsänomistaja voi valita omiin tarpeisiinsa sopivimman. Virkistysarvokaupan toimintamallia voidaan hyödyntää sellaisissa tilanteissa, joissa jokin taho (esimerkiksi naapuri, kyläyhdistys tai urheiluseura) on kiinnostunut yksityisen maanomistajan mailla olevista erityisistä virkistysarvoista ja on valmis käymään kauppaa maanomistajan kanssa näiden arvojen ylläpitämisestä ja lisäämisestä. Virkistysarvokaupassa maanomistaja luopuu tietyistä oikeuksistaan käyttäen omaisuuttaan tai sitoutuu hoitamaan omistamaansa maa-aluetta niin, että sen virkistysarvot (esimerkiksi maisema-arvot) säilyvät sovitulla tasolla, tai myöntää sovittuja virkistyskäyttöön liittyviä oikeuksia virkistysarvon ostajalle. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että ekosysteemipalveluiden toimivuudesta pidetään huolta.

#### *Luonnonvarapolitiikan linjaukset*

Selonteon linjauksista valiokunta korostaa erityisesti sitä, että Suomella on monipuolisten ja runsaiden biovarojensa, osaamisensa sekä vahvan ja uudistumishaluisen metsäteollisuuden ja maatalouden puolesta kaikki edellytykset tulla biotalouden johtavaksi maaksi, mikä käy ilmi jo edellä esitetystä. Energiatehokkuusosaamisemme ja suljetun kierron kehittäminen mahdollistaa sekä kestävän kotimaisen tuotannon että uusien ratkaisujen kehittämisen globaaleille markkinoille.

Ekosysteemipalvelut muodostavat kestävän luonnonvaratalouden ytimen, joka on kaikessa toiminnassa turvattava. Samaan aikaan ekosysteemipalvelut mahdollistavat luonnon kulttuuri- ja virkistysarvoista nauttimisen. Niiden merkitys suomalaisten hyvinvoinnille on kasvussa ja ne mahdollistavat uutta kestävää palveluliiketoimintaa.

Luonnonvarat ovat usein paikkasidonnaisia ja sijaitsevat hajautetusti eri puolilla maata. Luonnonvarojen mahdollistamasta hyvinvoinnista

paikallisyhteisöille on kannettava vastuuta. Hajautetut biotalouden tuotantomallit ovat samalla merkittävä mahdollisuus tehostaa paikallista ainekiertoa, turvata aluekehitystä ja parantaa huoltovarmuutta. Valiokunta korostaa sitä, että biotalouden tarjoamia keinoja tulee hyödyntää entistä enemmän maamme huoltovarmuuden turvaamiseksi.

Valiokunta toteaa, että makea vesi on muodostumassa globaalisti niukaksi ja mahdollisesti kaikkein arvokkaimmaksi resurssiksi. Vesivarojen ja vesiosaamisen strateginen hyödyntäminen on Suomelle keskeinen tulevaisuuskysymys.

Luonnonvaraselonteossa on ehdotettu luonnonvarapolitiikalle sekä ilmasto- ja energiapolitiikalle yhteistä toteuttamis- ja rahoitusohjelmaa. Näiden politiikan lohkojen tiiviimpi kytkentä toisiinsa on keskeinen edellytys politiikkatoimien vaikuttavuudelle. Tärkeää on myös entistä voimakkaampi panostaminen biotaloutta edistävään tutkimustoimintaan.

Selonteon mukaisesti valiokunta korostaa myös sitä, että Suomen laajan maa-alueen ja sen tarjoamien luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen voidaan edistää erityisesti kehittämällä älykkäitä lähiratkaisuja. Vihreän talouden lähiratkaisut voivat liittyä mm. hajautettuun energiantuotantoon, jätteiden käsittelyyn tai biomasan jalostukseen. Lähiruoka ja lähimatkaileu ovat myös osa tulevaisuuden vihreää taloutta. Selonteosta käy ilmi, että OECD:n mukaan vihreä talous (Green economy) tarkoittaa talousjärjestelmää, jossa ekosysteemin hyvinvointi otetaan huomioon kiinteänä osana järjestelmää. Vihreän talouden päätavoite on vähentää riippuvuutta fossiilisesta energiasta ja ekosysteemien köyhtymistä, edistää maailmantaloutta sekä luoda uusia työpaikkoja kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

#### *Lausunto*

Lausuntonaan maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

*että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.*

**MmVL 31/2010 vp — VNS 11/2010 vp**

Helsingissä 10 päivänä helmikuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

|      |                        |                         |
|------|------------------------|-------------------------|
| pj.  | Jari Leppä /kesk       | Klaus Pentti /kesk      |
| vpj. | Pertti Hemmilä /kok    | Petri Pihlajaniemi /kok |
| jäs. | Lasse Hautala /kesk    | Erkki Pulliainen /vihr  |
|      | Hannu Hoskonen /kesk   | Kari Rajamäki /sd       |
|      | Anne Kalmari /kesk     | Arto Satonen /kok       |
|      | Johanna Karimäki /vihr | Katja Taimela /sd       |
|      | Mats Nylund /r         | Pekka Vilkuna /kesk.    |
|      | Pentti Oinonen /ps     |                         |

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius, va-  
liokuntaneuvos Jaakko Autio.